

Józef Partyka

dr

emerytowany wicedyrektor Ojcowskiego Parku Narodowego

Krajoznawcze aspekty zainteresowań badawczych Profesora

Sightseeing aspects of the Professor's research interests

Streszczenie

Profesor Wojciech Kosiński w referatach dla krajoznawców i przewodników przedstawiał problemy ochrony krajobrazu kulturowego. Dostrzegał walory małych miast, ich potencjał turystyczny, urbanistykę, zabytki, historię i miejscowe tradycje. Jego prelekcje wyróżniały się piękną formą przekazu, a publikacje zajmują trwałe miejsce w literaturze krajoznawczej.

Słowa kluczowe: krajobraz kulturowy, krajoznawstwo, seminaria krajoznawcze

Abstract

Professor Wojciech Kosiński, in his lectures for sightseers and guides, presented the problems of protecting the cultural landscape. He noticed the advantages of small towns, their tourist potential, urban planning, monuments, history and local traditions. His lectures were distinguished by a beautiful form of communication, and his publications constitute a permanent place in the in tourist literature.

Key words: cultural landscape, sightseeing, sightseeing seminars

Z Profesorem Wojciechem Kosińskim zetknąłem się w połowie lat 70. ubiegłego wieku podczas tzw. sesji majowych organizowanych przez prof. Marię Łucznińską-Bruzdę z Sekcji Architektury Krajobrazu Komisji Urbanistyki i Architektury Oddziału PAN w Krakowie. Niektóre z tych spotkań odbywały się na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego. Wypowiedzi Profesora Kosińskiego, zwłaszcza Jego sposób mówienia, kultura osobista oraz szerokie zainteresowania zwracały uwagę słuchaczy. Miałem wówczas okazję słuchać jego starannie przygotowanych i ze swadą wygłaszanych referatów na temat ochrony polskiego krajobrazu. Profesor uczestniczył także w jednej z lokalnych sesji w Skale organizowanych przez tamtejszy Urząd Gminy na początku lat 90. XX wieku, a poświęconych kulturowemu dziedzictwu miasta, perspektywom jego rozwoju i historycznym związkom z bł. Salomeą, założycielką i patronką miasta.

Wśród kilku wygłoszonych wówczas referatów szczególnie wyróżniała się wypowiedź prof. Jana Samka (1930–2007) o średniowiecznej i nowożytnej sztuce złotniczej oraz referat prof. Wojciecha Kosińskiego o roli małych miast w rozwoju regionów, potencjalnych możliwościach rozwijania usług turystycznych, pełnionych funkcjach w gminie, społecznych więziach mieszkańców i ich lokalnym patriotyzmie oraz o przywiązaniu do miejscowych tradycji i zwyczajów. Już wtedy dało się zauważyć jego zainteresowanie detalami w architekturze budowli zabytkowych i nowatorskimi rozwiązaniami przy wznoszeniu nowych obiektów. Z dużą kulturą wskazywał na drobne nawet potknięcia w procesie wykańczania projektowanych budów. Wtedy moją uwagę zwróciło zainteresowanie Profesora rolą małych miast w turystycznej funkcji regionów, ich potencjałem turystycznym, w tym kontekstem krajobrazowym, układem urbanistycznym, zabytkami i historią.

Kilka lat później, znając jego pracę na temat aktywizacji turystycznej małych miast¹, zwróciłem się do Profesora z prośbą o udział w planowanej na czerwiec 2002 r. konferencji w Ojcowskim Parku Narodowym na temat użytkowania turystycznego parków narodowych i o przygotowanie referatu na temat roli małych miast w turystycznej funkcji parków narodowych. W czasie krótkiej rozmowy wyraził zainteresowanie turystyką na obszarach chronionych. Potwierdził swój udział w tym spotkaniu i zadeklarował przygotowanie referatu i artykułu do planowanego wydawnictwa. W swoim wystąpieniu na tej konferencji szczególnie zaakcentował rolę małych miast leżących w rejonie obszarów chronionych, dostrzegając w nich duże możliwości w zakresie sterowania ruchem turystycznym. Właśnie małe miasta na obrzeżach parków mogą przyczyniać się do generowania lub ograniczenia ruchu turystycznego w tych obiektach chronionych². Tak sformułowana koncepcja sterowania turystyką ma przyczynić się do regulowania strumienia turystów podążających w stronę parków, zapewnienia mieszkańcom tych miast miejsca pracy i wreszcie wpłynąć na upiększenie miast,

¹ W. Kosiński, *Aktywizacja turystyczna małych miast. Aspekty architektoniczno-krajobrazowe*, Kraków 2000.

² *Idem, Rola małych miast w turystycznej funkcji parków narodowych i krajobrazowych*, [w:] *Użytkowanie turystyczne parków narodowych. Ruch turystyczny - zagospodarowanie - konflikty - zagrożenia*, red. J. Parzyka, Ojców 2002, s. 513.

a tym samym przedpoli parku narodowego, „dając w sumie piękny krajobraz kulturowy w szerokiej skali”³.

Okazją do nawiązania bliższej współpracy z Profesorem była kolejna konferencja, tym razem w Trzebini w listopadzie 2002 r., organizowana przez Instytut Turystyki i Rekreacji AWF w Krakowie i Liceum Ogólnokształcące w Trzebini. Jej tytuł brzmiał „Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe a współczesne tendencje w gospodarce turystycznej”⁴. W wygłoszonym wówczas referacie Profesor zwracał uwagę na zachowanie piękna kulturowego krajobrazu, zwłaszcza wobec narastającej turystyki, w tym liczby turystycznych wyjazdów i poszerzania pola zainteresowań na miejsca historycznych wydarzeń, dzieł wybitnych twórców, artystycznych nurtów itp. Swoje przemyślenia na ten temat zawarł w dwóch interesujących publikacjach będących pokłosiem tamtej konferencji, szczególnie akcentując turystykę kulturową, w tym kultową (religijną, pielgrzymkową) i nostalgiczną (do źródeł i korzeni)⁵. Właśnie wtedy nawiązałem z Profesorem szerszą współpracę, a nawet przyjaźń, zapraszając Go do udziału z referatami w kolejnych konferencjach organizowanych w Ojcowskim Parku Narodowym. Najbliższą okazją była trzydniowa sesja w Ojcowie w maju 2003 r. poświęcona ochronie dóbr kultury w parkach narodowych. I tym razem Profesor wyraził swoje zainteresowanie i przygotował kolejny referat na temat architektury w parkach narodowych⁶.

W 2004 r. przypadła 150. rocznica znanej XIX-wiecznej podróży „naturalistów” do Ojcowa. To wydarzenie z 1854 r., ważne w historii badań przyrodniczych, miało ogromne znaczenie dla rozwoju zespołowych eksploracji przyrodniczych z udziałem kilkunastu osób, zwłaszcza ówczesnych zoologów i botaników. Przygotowania do uroczystych obchodów rocznicy trwały od 2001 r. W tym czasie dobierano prelegentów i tworzone program kilkudniowej konferencji zaplanowanej na czerwiec 2004 r. w Złotym Potoku koło Częstochowy i w Ojcowie, połączonej z kilkoma sesjami terenowymi szlakami dawnych przyrodników – „naturalistów”. Oprócz zamawianych i zgłaszanych referatów o treściach przyrodniczych nie mogło zabraknąć akcentów kulturowych, zwłaszcza w aspekcie zagrożenia jurajskiego krajobrazu. Znając zainteresowania Profesora krajobrazem kulturowym, szczególnie jego ochroną, poprosiłem Go o przemyślenia na temat krajobrazu jurajskiego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, głównie w kontekście jego zagrożeń. Profesor zaakceptował ten pomysł. W kwietniu 2004 r. odbyliśmy Jego samochodem wspólny wyjazd terenowy trasą od Ojcowa do Ogródzieńca, Mirowa i Bobolic, a więc fragmentem podróży „naturalistów” z 1854 r. Miałem okazję dowiedzieć się, jak Profesor postrzega krajobraz, poszczególne jego elementy składowe, poczynając od pozostałości (ruin) dawnej architektury monumentalnej, przez rezydencje, pałace, dwory, kościoły i kaplice po architekturę regionalną,

³ *Ibidem*.

⁴ *Idem*, *Współczesna turystyka kulturowa a piękno krajobrazu kulturowego*, [w:] *Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe a współczesne tendencje w gospodarce turystycznej: materiały konferencyjne*, red. W. Rettinger, Kraków 2002, s. 29.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Idem*, *Architektura w parkach narodowych. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość*, [w:] *Ochrona dóbr kultury i historycznego związku człowieka z przyrodą w parkach narodowych*, red. J. Partyka, Ojców 2003, s. 23–62.

modernistyczną, z akcentami stylu alpejskiego, miasta, budownictwo ludowe i wiejskie, architekturę rekreacyjną i nowy regionalizm jurajski. Była to dla mnie wyjątkowa lekcja architektury krajobrazu w terenie. Wkrótce po naszej wspólnej eskapadzie wyszedł spod pióra Profesora znakomity artykuł – rozdział do drugiego tomu monografii planowanej na wspomnianą konferencję⁷. Wśród prawie 50 przygotowanych do tego tomu tekstów znalazło się interesujące spojrzenie Profesora Kosińskiego na krajobrazowe walory Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, ich zniszczenia i perspektywy ochrony. W konkluzji swego opracowania Profesor zaznaczył, że „obszar ten obok Tatr i Podhala stanowi czołowy polski krajobraz naturalny i kulturowy, jest miejscem polskiego patriotyzmu w okresie zaborów, przedmiotem badań z wielu dziedzin nauki i wreszcie poligonem doświadczeń dla architektów krajobrazu”⁸.

Czysto naukowe rozważania, niepozbawione krajoznawczych akcentów, zawarł Profesor także w swym innym referacie na temat granic ingerencji architektoniczno-urbanistycznej na obszarach chronionych, wygłoszonym w czerwcu 2010 r. w Ojcowie podczas konferencji „Granice ingerencji człowieka na terenach chronionych. Zasady i modele gospodarowania”. Bogato ilustrowane opracowanie zostało opublikowane w czasopiśmie Ojcowskiego Parku Narodowego⁹. W swojej wypowiedzi Profesor zwrócił uwagę, że „obszary chronione są dobrem nieodnawialnym, zasługują na maksymalną troskę, opiekę, konserwację i kultywowanie, zaś wyzwaniem epoki jest poddawanie ochronie coraz szerszych obszarów i stopniowe rozszerzanie jej granic na całą globalną przestrzeń”¹⁰.

Oprócz naukowego wymiaru wymienionych publikacji Profesora i wygłaszanych przez Niego referatów warto zaznaczyć zapewne mniej znany wśród współpracowników Profesora i środowiska architektów krajoznawczy aspekt Jego popularyzatorskiej działalności związanej z ochroną krajobrazu kulturowego. Znając erudycję Profesora Kosińskiego, łatwość wypowiedzi, precyzję wyrażanych myśli i lekkie pióro, niejednokrotnie zwracałem się do Niego z prośbą o wygłoszenie referatów na seminariach krajoznawczych organizowanych w Centralnym Ośrodku Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie. Profesor przyjmował te propozycje z zainteresowaniem i włączył się do uczestnictwa w kilku seminariach krajoznawczych. W swoich wystąpieniach ukazywał piękno krajobrazu kulturowego, zwracał uwagę na jego zagrożenia, przedstawiał przykłady jego dewastacji, a także sposoby utrzymania lub przywracania piękna. Wiele miejsca poświęcił krajoznawcy Małopolski i Krakowa.

Współpracę ze środowiskiem krajoznawców i przewodników zainicjował udziałem w Centralnym Zlocie Krajoznawców w sierpniu 2009 r. w Krakowie. W auli krakowskiej

⁷ *Idem, Krajobraz jurajski – walory, zniszczenia, perspektywy*, [w:] *Zróżnicowanie i przemiany środowiska przyrodniczo-kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej*, t. 2, red. J. Partyka, Ojców 2004, s. 47–74.

⁸ *Ibidem*, s. 73.

⁹ *Idem, Granice ingerencji architektoniczno-urbanistycznej na obszarach chronionych: zagrożenia, zasady i modele. Podstawowe uwarunkowania*, „Prądnik. Prace i Materiały Muzeum im. Prof. Wł. Szafera” 2010, t. 20, s. 21–62.

¹⁰ *Ibidem*, s. 59.

Akademii Wychowania Fizycznego wygłosił referat zatytułowany *Przemiany krajobrazu kulturowego Krakowa i okolic*, wydany drukiem w tym samym roku¹¹. Omawiany temat Profesor Kosiński rozwinął i zamieścił w 2012 r. w esejach krajoznawczych, analizując krajobraz miasta Krakowa, jego przemiany w okresie ustrojowej transformacji, zagrożenia, szanse i perspektywy rozwoju. Szczególną uwagę zwracał na ogromny nieład w przestrzeni miejskiej dawnej stolicy Polski¹². Szczególnie wymownie zabrzmiało Jego dramatyczne wręcz stwierdzenie, że w granicach administracyjnych Krakowa krajobraz prawdziwie harmonijny istnieje tylko na obszarze od 3 do 7%, zależnie od przyjętych kryteriów. Natomiast „reszta jest milczeniem”, czyli krajoznawczym zerem, a nawet powodem do wstydu. Zatem zdecydowanie największa powierzchnia miasta (93–97%) ma krajobraz przypadkowy i szpetny, różniący Kraków od innych pięknych miast świata, takich jak Ateny, Barcelona, Florencja, Paryż czy nietknięta chorobą szpetoty Wenecja. Cały obszar tych miast jest piękny, a oglądane panoramy są ideałem harmonijności. Profesor dostrzegał też w Krakowie silne tendencje deweloperskie i nacisk korporacji na budowę wieżowców, tłumaczony przez fachowców (a właściwie Jego zdaniem pseudoznawców) znakiem czasu. Ubolewał, że przed wielu laty przy Rondzie Mogilskim stanął słynny „Szkieletor” – według Niego symbol bezsensu i pomnik indolencji. Nie znaczy to, że kwestionował wznoszenie wysokich obiektów. W Krakowie istnieje ich kilka, m.in. Biprostal, bank przy placu Bohaterów Getta czy „Błękitek”, ale nie wzbudziły one swego czasu tyle kontrowersji, co tenże „Szkieletor”.

W 2010 r. Profesor uczestniczył w seminarium organizowanym przez Komisję Krajoznawczą Zarządu Głównego PTTK poświęconym przemianom krajobrazu kulturowego Małopolski. W tymże roku w ramach PTTK rozpoczęto cykl seminariów, które odbywały się w różnych miejscach kraju pod hasłem „Mijające krajobrazy Polski” i były poświęcone przemianom krajobrazu kulturowego. Pierwsze z nich odbyło się w Krakowie z udziałem 11 prelegentów. Swym wystąpieniem Profesor wzbudził bardzo duże zainteresowanie słuchaczy. Wkrótce po zakończeniu obrad zamiast pisać tekst referatu, zaproponował mi spotkanie w swojej pracowni w Nowej Hucie i ponowne Jego wysłuchanie z możliwością magnetofonowego zapisu. Wybrałem się z dwoma magnetofonami, aby utrwalić przekazywaną treść i później przygotować ten materiał do planowanego wydawnictwa. W trakcie odtwarzania okazało się, że całość nadaje się wprost do druku, z minimalną tylko korektą interpunkcji. Jego swoboda wypowiedzi i kunszt retoryczny przeszły moje oczekiwania. Wystarczyło tylko dodać zaproponowane ilustracje, przygotować do nich podpisy, zestawzić cytowaną literaturę w formie przypisów i całość w formacie PDF przestać do drukarni¹³.

¹¹ *Idem, Krajobrazy krakowskie – tradycje i perspektywy*, [w:] *Tu wszystko jest Polską... Eseje krajoznawcze o Krakowie i Małopolsce*, red. J. Partyka, Kraków 2009, s. 93–104.

¹² *Idem, Piękno krakowskich krajobrazów – przeszłość, terażniejszość, perspektywy*, [w:] *Eseje o Krakowie*, red. J. Partyka, Kraków 2012, s. 9–60.

¹³ *Idem, Od Tatr do Wawelu. Krajoznawstwo i krajobraz*, [w:] *Mijające krajobrazy Małopolski*, red. J. Partyka, Kraków 2011, s. 53–78.

Il. 1. Prof. Wojciech Kosiński podczas seminarium w Krakowie, 2010 r., fot.: J. Partyka

Profesor Kosiński brał także udział w międzynarodowym seminarium „Sacrum i przyroda” w 2014 r. w swoim rodzinnym mieście – Lwowie. Organizatorami spotkania był Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie i Uniwersytet Lwowski, a polskimi uczestnikami byli głównie członkowie Koła PTTK „Pielgrzym” z ks. prof. Maciejem Ostrowskim, ówczesnym prorektorem Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Profesor Kosiński wygłosił wtedy referat na temat kulturowych krajobrazów chrześcijaństwa od wczesnego średniowiecza do czasów współczesnych, wydany w specjalnym wydawnictwie z materiałami przygotowanymi na to seminarium¹⁴. W swoim wystąpieniu zaznaczył, że kulturowy krajobraz jako „obraz krainy” jest kluczowym wyznacznikiem wartości sztuki budowania i umiejętności wpisania budowli w tło/otoczenie/środowisko – od naturalnego po miejskie. Jednocześnie podkreślił, że przemiany dziejowe kreowania krajobrazów i tkwiących w nich budowli religijnych stanowią odzwierciedlenie historii stosunków między ludźmi, społecznościami oraz narodami. Krajobrazy są estetycznym barometrem człowieczeństwa, pokazują zwłaszcza poziom relacji ludzi wobec ich wiary w Boga, mimo że niektóre budowle zmieniły religijne przeznaczenie pod wpływem wydarzeń historycznych. W końcowej części swego wystąpienia zaznaczył, że „można pięknie się różnić, dzięki osobistej i grupowej mądrości, uczciwości, moralności i etyce, mając na uwadze prawdę, dobro i piękno w postaci sakralnego krajobrazu kulturowego”¹⁵.

¹⁴ *Idem, Krajobrazy kulturowe chrześcijaństwa, [w:] Krajobraz sakralny*, red. ks. M. Ostrowski, J. Partyka, Kraków–Lwów 2014, s. 25–42.

¹⁵ *Ibidem*, s. 42.

Il. 2. Prof. Wojciech Kosiński – uczestnik seminarium we Lwowie, 2014 r., fot.: J. Partyka

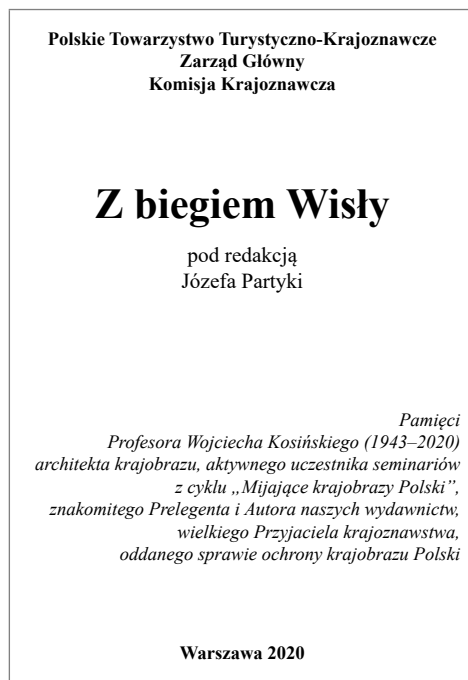
Il. 3. Prof. Wojciech Kosiński i ks. prof. Jacek Łapiński w przerwie obrad seminarium we Lwowie, 2014 r., fot.: J. Partyka

Il. 4. Prof. Wojciech Kosiński na rynku w Żółkwi, 2014 r., fot.: J. Partyka

Podczas tego seminarium miał okazję zwiedzić tak bliski Mu Lwów, gdzie przeżył lata dziecięce, a potem zobaczyć Żółkiew i jej okolice z Krechowem i pięknym unickim klasztorem Bazyliańców włącznie. W trakcie autokarowego przejazdu była też możliwość odmawiania okazjonalnych modlitw (m.in. *Anioł Pański* w porze południowej). Gdy

odmawiano *Pod Twoją obronę*, Profesor, obok którego miałem miejsce w autokarze, wyznał, że właśnie ta modlitwa jest dla niego najpiękniejsza i najbardziej wzruszająca.

Il. 5. Strona tytułowa wydawnictwa *Z biegiem Wisły* dedykowanego pamięci Profesora Wojciecha Kosińskiego

Po raz ostatni Profesor wystąpił z referatem *Wisła od źródeł do ujścia. Spojrzenie architekta krajobrazu na dolinę rzeki* na jednym z kolejnych seminariów z cyklu „Mijające krajobrazy Polski” zatytułowanym „Z biegiem Wisły”. Zaprezentował wówczas przegląd obiektów zabytkowych usytuowanych w urbanistycznym krajobrazie doliny Wisły – od jej źródeł do ujścia. Na przygotowanym zestawie około 60 zdjęć ukazał piękno nadwiślańskiej architektury, jej walor historyczny, zabytkowy i jednocześnie krajobrazowy, nie pomijając zagrożenia, jakie niesie presja nowej deweloperskiej zabudowy. Profesor przygotowywał tekst swego referatu do druku, wybierał ilustracje, ale niestety już nie zdążył dokończyć swej pracy. Ogłoszone drukiem w 2020 r. wydawnictwo zostało dedykowane Jego pamięci (il. 5)¹⁶. Na końcu tej edycji zamieszczono album zdjęć zatytułowany *Z biegiem Wisły*, nawiązujący do wygłoszonego w 2017 r. przez Profesora referatu z omówieniem obiektów.

Po raz ostatni spotkałem Go w październiku 2019 r. na XXVI Konferencji „Aspekty konserwatorskie i ekologiczne w ochronie krajobrazu” na Politechnice Krakowskiej. Jeszcze wtedy, na kilka miesięcy przed odejściem, wspominał o planowanej publikacji i wyborze zdjęć do przygotowywanego tekstu...

¹⁶ *Z biegiem Wisły*, red. J. Partyka, Warszawa 2020.

Wygłaszane prelekcje Profesora Wojciecha Kosińskiego zawsze wyróżniały się staranną formą przekazu, piękną polszczyzną i doбором interesujących ilustracji. Jako architekt umiał w przystępny sposób przybliżyć krajoznawcom i przewodnikom harmonijny krajobraz osadniczy, a także jego zagrożenie chaotyczną zabudową oraz nieprzemysłowymi i przypadkowymi decyzjami o zagospodarowaniu przestrzennym. Sugestywnie przekazując swoją wiedzę i swoje planistyczne doświadczenia, umiał zaszczerpić słuchaczom poczucie piękna krajobrazu i wartości ojczystej ziemi. Było to cenne zwłaszcza dla przewodników uczestniczących w cyklicznych zajęciach edukacyjnych, którzy oprowadzając turystów, umożliwiają im odkrywanie piękna przyrody i kultury. Jego interesujące publikacje znalazły trwałe miejsce w literaturze krajoznawczej. Profesor Wojciech Kosiński pozostanie dla krajoznawców na zawsze wzorem Uczonego wrażliwego na piękno polskiego krajobrazu, jego historii, przemian i wielowiekowej tradycji.

Bibliografia

- Kosiński W., *Aktywizacja turystyczna małych miast. Aspekty architektoniczno-krajobrazowe*, Kraków 2000.
- Kosiński W., *Architektura w parkach narodowych. Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość*, [w:] *Ochrona dóbr kultury i historycznego związku człowieka z przyrodą w parkach narodowych*, red. J. Partyka, Ojców 2003, s. 23–62.
- Kosiński W., *Granice ingerencji architektoniczno-urbanistycznej na obszarach chronionych: zagrożenia, zasady i modele. Podstawowe uwarunkowania*, „Prądnik. Prace i Materiały Muzeum im. Prof. Wł. Szafera” 2010, t. 20, s. 21–62.
- Kosiński W., *Krajobraz jurajski – walory, zniszczenia, perspektywy*, [w:] *Zróźnicowanie i przemiany środowiska przyrodniczo-kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej*, t. 2, red. J. Partyka, Ojców 2004, s. 47–74.
- Kosiński W., *Krajobraz małych miast a turystyka – silne i słabe strony*, „Folia Turistica” 2002, nr 12, s. 31–41.
- Kosiński W., *Krajobrazy krakowskie – tradycje i perspektywy*, [w:] *Tu wszystko jest Polską... Eseje krajoznawcze o Krakowie i Małopolsce*, red. J. Partyka, Kraków 2009, s. 93–104.
- Kosiński W., *Krajobrazy kulturowe chrześcijaństwa*, [w:] *Krajobraz sakralny*, red. ks. M. Ostrowski, J. Partyka, Kraków–Lwów 2014, s. 25–42.
- Kosiński W., *Od Tatr do Wawelu. Krajoznawstwo i krajobraz*, [w:] *Mijające krajobrazy Małopolski*, red. J. Partyka, Kraków 2011, s. 53–78.
- Kosiński W., *Piękno krakowskich krajobrazów – przeszłość, teraźniejszość, perspektywy*, [w:] *Eseje o Krakowie*, red. J. Partyka, Kraków 2012, s. 9–60.
- Kosiński W., *Rola małych miast w turystycznej funkcji parków narodowych i krajobrazowych*, [w:] *Użytkowanie turystyczne parków narodowych. Ruch turystyczny – zagospodarowanie – konflikty – zagrożenia*, red. J. Partyka, Ojców 2002, s. 513–536.
- Kosiński W., *Wisła od źródeł do ujścia. Spojrzenie architekta krajobrazu na dolinę rzeki* [referat wygłoszony na seminarium *Z biegiem Wisły* 28 kwietnia 2017 r. w Centralnym Ośrodku Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie].
- Kosiński W., *Współczesna turystyka kulturowa a piękno krajobrazu kulturowego*, [w:] *Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe a współczesne tendencje w gospodarce turystycznej: materiały konferencyjne*, red. W. Rettinger, Kraków 2002, s. 27–34.
- Z biegiem Wisły*, red. J. Partyka, Warszawa 2020.